

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1567

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 954

Kitap Adı: Ma'rûf er-Rusâfi ve Şiirleri

Book Title: Ma'rûf al-Rusâfi and His Poems

ISBN: 978-625-5576-08-8

DOI: | doi.org/10.70458/fcr.978-625-5576-08-8

Yazar | Author: Fuat DAŞ | orcid.org/0000-0003-1088-2177

Kurum | Institution: Bartın Üniversitesi

ROR ID: ror.org/03te4vd35

Editör | Editor: M. Faruk TOPRAK

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 233

Yayın Tarihi | Publication Date: Mart | March 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: DSC | Şiir çalışmaları ve eleştirisi | Poetry studies and criticism

BISAC: LIT014000 | Şiir - Orta Doğu | Poetry: Middle Eastern

THEMA: DSBH | Arap şiiri | Arabic poetry

LC: PJ7795.R8 | Arap edebiyatı - Şiir - Tarih ve eleştiri | Arabic literature -

Poetry - History and criticism

Atf Bilgisi | Cite as: Daş, Fuat. *Ma'rûf er-Rusâfi ve Şiirleri*. Ankara: Fecr Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Ma'rûf er-Rusâfî ve Şiirleri

Dr. Fuat DAŞ

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Dr. Öğr. Üyesi Fuat DAŞ

1989 yılında Ardahan'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ardahan'daki farklı okullarda tamamladı. 2012 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalından mezun oldu. 2015 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arap Dili ve Edebiyatında Eyyâmu'l-Arab'ta İçerik ve Dil adlı yüksek lisansını, 2020 yılında İbn Hazm'ın Risalelerinde Üslup ve Dil adlı teziyle doktorasını tamamladı. 2012-2019 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı çeşitli okullarda Arapça Öğretmeni olarak görev yaptı. 2019'dan itibaren Bartın Üniversitesinde görev yapmaktadır. Arap dili ve edebiyatı alanında yayınlanmış birçok çalışması bulunan Daş, evli ve iki çocuk babasıdır.

Was born in Ardahan in 1989. He completed his primary, secondary and high school education in different schools in Ardahan. He graduated from Ankara University, Faculty of Languages, History and Geography, Department of Arabic Language and Literature in 2012. He completed his master's degree in Arabic Language and Literature at Ankara University Institute of Social Sciences in 2015, titled Content and Language in Eyyâmu'l-Arab, and his doctorate in 2020 with his thesis titled Stylistic and Language in Risalas of İbn Hazm. Between 2012 and 2019, he worked as an Arabic teacher in various schools affiliated with the Ministry of National Education. He has been working at Bartın University since 2019. Daş, who has many published works in the field of Arabic language and literature, is married and the father of two children.

Kitap Hakkında

Ma'rûf er-Rusâfi ve Şiirleri

Bu çalışmada Ma'rûf er-Rusâfi'nin hayatı ve şiirleri dört bölüm şeklinde ele alınmıştır. Çalışmanın girişi bölümünde şairin yaşadığı dönemin siyasi ve sosyo-kültürel dinamikleri sunulmuş, modern Irak şiirinin tarihsel seyrine, geçirdiği edebi evrelere değinilmiştir. Birinci bölümünde Rusâfi'nin hayatına, edebi yönüne ve eserlerine yer verilmiştir. Bu bölümde eğitim hayatı, icra ettiği siyasi ve kültürel görevler, kurduğu dostluklar, beslendiği edebi ve siyasi yönelimler detaylı bir şekilde okura sunulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde; toplumsal meseleler üzerine kaleme aldığı şiirler incelenmiş olup kadın hak ve özgürlükleri, ekonomik sorunlar, bilim, akılcılık ve cehalet, vatan sevgisi, insanî değerler bağlamında şiirleri değerlendirilmiştir. Nitekim Rusâfi 'sanat toplum içindir' ilkesini benimsediği için bu bölümde onun toplumsal reformist kimliği yansıtılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde; şairin siyasi şiirleri konu edinilmiştir. Uzun yıllar gerek Osmanlı döneminde gerekse Irak'ın bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine çıktığı dönemde siyasetle yakından ilgilenmiş ve onun bu siyasi kimliği şiirlerine de yansımıştır. Bundan mütevellit yaşadığı dönemde tanıklık ettiği hemen her siyasi hadiseyi tarihe not düşer gibi şiirlerine taşımış, bu hadiselerle dair kendi fikirlerini beyan etmeye çalışmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise şairin divanında yer alan savaş, tarih, felsefe içerikli şiirler ve geleneksel türler olan mersiye, methiye ve tasvirleri ele alınmıştır. Nitekim Rusâfi çok yönlü bir şair olduğu için hemen her alana nüfuz eden şiirler söylemiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı; Şiir; Irak; Ma'rûf er-Rusâfi; Toplum; Siyaset

About the Book

Ma'rûf al-Rusâfi and His Poems

In this study, Ma'rûf al-Rusâfi's life and poems are discussed in four parts. In the introduction part of the study, the political and socio-cultural dynamics of the period in which the poet lived are presented, and the historical course of modern Iraqi poetry and the literary phases it has gone through are mentioned. In the first part, Rusâfi's life, literary aspects and works are included. In this section, his educational life, the political and cultural duties he performed, the friendships he established, and the literary and political tendencies he nurtured are presented to the reader in detail. In the second part of the study; The poems he wrote on social issues were examined and his poems were evaluated in the context of women's rights and freedoms, economic problems, science, rationality and ignorance, patriotism, and human values. As a matter of fact, since Rusâfi adopted the principle of 'art is for society', this section tried to reflect his social reformist identity. In the third part of the study; The subject is the poet's political poems. He was closely interested in politics for many years, both during the Ottoman period and when Iraq emerged on the stage of history as an independent state, and this political identity was also reflected in his poems. As a result, he wrote almost every political event he witnessed during his time in his poems, as if making a note of history, and tried to express his own opinions about these events. In the last part of the study, the war, history, philosophy-related poems and traditional genres of elegy, eulogy and descriptions in the poet's divan are discussed. As a matter of fact, since Rusâfi was a versatile poet, he wrote poems that penetrated almost every field.

Keywords: Arabic Literature; Poetry; Iraq; Ma'rûf al-Rusâfi; Society; Politics

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ -----	9
GİRİŞ -----	13
Irak'ın Siyasî ve Kültürel Yönü (1869-1945)-----	13
Modern Irak Şiirine Genel Bir Bakış-----	30
BİRİNCİ BÖLÜM	
MA'RÛF er-RUSÂFÎ -----	45
Hayatı-----	45
Edebî Yönü-----	53
Eserleri-----	66
Şiirleri-----	66
Nesirleri-----	68
İKİNCİ BÖLÜM	
TOPLUMSAL ŞİİRLERİ -----	75
Ekonomik Sorunlar-----	75
Bilim, Akılcılık ve Cehalet-----	87
Kadın Hak ve Özgürlükleri-----	97
Vatana Sevgi ve Sadakat-----	111
Toplumsal İnsanî Değerler-----	120
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
SİYASİ ŞİİRLERİ -----	133
II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Dönemleri-----	133
İngilizlerin Irak'taki Varlığı-----	148
Siyasi Antlaşmalar, Meclis ve Anayasa-----	159
Bakanlar, Meclis Üyeleri ve Yöneticiler-----	168
Milliyetçilik ve Birlik Olma Düşüncesi-----	176

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DIĞER ŐİR KONULARI -----	189
Felsefî Şiirleri-----	189
Tarihî Şiirleri -----	196
Savaş Şiirleri-----	200
Geleneksel Türler-----	209
KAYNAKÇA -----	217
DİZİN -----	225
EKLER -----	231

ÖN SÖZ

Modern Arap şiirinin öncü isimlerinden biri olan Ma'rûf er-Rusâfi, 'sanat toplum içindir' ilkesinden yola çıkarak şiirlerinde yaşadığı dönemin siyasi ve toplumsal birçok meselesini derinden irdelemiştir. Irak şiirine hâkim olan geleneksel konuları sorgulayarak insanı ve toplumu merkeze alıp yenilikçi bir çizgide yürümüş, reformist bir şair kimliğiyle yaşadığı toplumu ileriye taşımaya çalışmıştır.

Ma'rûf er-Rusâfi genelde İslam dünyasında özelde ise Arap toplumunda siyasi ve toplumsal anlamda büyük öneme sahip birçok hadisenin meydana geldiği bir dönemde yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nin girdiği savaşlar, II. Meşrutiyetin ilanı, sosyo-kültürel alanda yürürlüğe giren reformlar, Irak'ın İngilizler tarafından işgali ve sonrasında bağımsız bir devlet olarak dünya tarihinde yerini alması bu dönemdeki hadiselerin başlıcalarıydı. Bütün bu olup bitene yakından şahit olan Rusâfi, kendine has üslubuyla, olaylara yaklaşım tarzıyla, kitlelere ulaştırmaya çalıştığı düşünceleriyle gerek yazın dünyasında gerekse edebiyat çevrelerinde önemli bir yer edinmiş ve şiirleriyle toplumsal vicdanın sesi olabilmeyi başarmıştır. Onun yakaladığı bu başarı ivmesi uzun yıllar Mısır, Suriye gibi bölgelere nazaran geride kalan Irak şiirinin makus talihini değiştirmeye başlamıştır.

Rusâfi'nin hayatını ve şiirlerini konu edinen çalışmamız bir giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yaşadığı dönemin siyasi ve sosyo-kültürel dinamikleri, tarihsel arka planı ele alınmıştır. Nitekim bir sanatçı yaşadığı toplumdan tamamen soyutlanmış olarak ürünler ortaya koymadığı için toplumda, onun düşünce dünyasına yön veren, eserlerini ortaya koyarken duygu ve fikirlerine etki eden siyasi ve kültürel gelişmelere değinilmiştir. Aynı şekilde bu bölümde modern Irak şiirinin geçirdiği evreler, yol aldığı fikirselle eğilimler, öne çıkan şairler ve bu şair-

lerin şiirlerinde kullandığı üslup ve dil, ele aldıkları içerikler hakkında da bilgi verilmiştir. Bu doğrultuda yaşadığı dönem çerçevesinde konumuzun okur tarafından daha iyi kavranması için okurun zihninde doğabilecek soru işaretleri minimize edilmeye çalışılmıştır.

Bir şairin kaleminden çıkan beyitleri iyi anlayabilmek onun yaşam öyküsünü bilmekle doğru orantılıdır. Bundan mütevellit çalışmamızın birinci bölümünde Rusâfi'nin hayatına, edebi yönüne ve eserlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda hangi okullarda eğitim gördüğüne, Osmanlı Devleti zamanında ve Irak'ın bağımsızlığı sonrasında icra ettiği siyasi ve kültürel görevlere, kurduğu dostluklara, hayatına etki eden şahsiyetlere, Arap ve Türk şairlerden etkilenmesine, gençlik yıllarında beslendiği edebi ve siyasi yönelimlerine değinilmiştir. Zira şair, ömrü boyunca İstanbul, Bağdat, Kudüs, Beyrut, Şam gibi İslam medeniyetinin tezahür ettiği birçok kentte bulunduğu için buralarda meydana gelen kültürel gelişmeleri yakından takip etmiş, Arapçaya ve Türkçeye yapılan tercüme vasıtasıyla Batı menşeli fikir akımlarından haberdar olmuş ve bütün bunları şiir beyitlerinde yansıtmıştır. Özellikle ömrünün önemli bir dönemini geçirdiği İstanbul şehri düşünce adına sahip olduğu birçok kazanım üzerinde etkili olmuş, sanatçı kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan birçok unsuru ona bahşetmiştir.

İkinci bölümde toplumsal meseleler üzerine kaleme aldığı şiirler incelenmiştir. 'Sefillerin Şairi' olarak da isimlendirilen Rusâfi yaşadığı dönemin ekonomik sorunları üzerinde sayısız beyit kaleme almıştır. Yoksullukla mücadele eden insanlar, yetim çocuklar, kocasını kaybettikten sonra evlatlarıyla fakirliğin pençesine düşmüş kadınlar, toplumdaki sınıflar arasındaki ekonomik uçurumlar en çok irdelediği meseleler olmuştur. Rusâfi reformist bir kimliğe sahip olduğu için toplumu geri kalmışlığa mahkûm eden bazı geleneklere ve batıl inançlara savaş açarak uygarlaşma çağrısı yapmış ve bu bağlamda kadının toplumdaki konumu, eği-

tim hakkı, evlilik ve boşanma özgürlüğü gibi meselelerde dikkate değer fikirler de beyan etmiştir. Ayrıca bu başlıkta vatan temalı şiirleri ve toplumsal insanî değerler üzerine düşüncelerini içeren şiirleri de ele alınmıştır.

Osmanlı Meclis-i Meb'ûsanı'nda ve Irak devleti kurulduktan sonra Irak meclisinde uzun yıllar milletvekilliği görevleri üstlenen Rusâfi, siyasetle yakından ilgilenmiş ve bu ilgi, yaşadığı dönemdeki siyasi meseleler üzerine şiirler söylemesinin önünü açmıştır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde şairin divanında, İslam toplumlarının büyük kırılmalar yaşadığı dönemin siyasi olaylarına dair fikirlerini içeren şiirleri incelenmiştir. Kendi fikir ve ideolojik duruşunu da kattığı bu şiirlerinde bir vakanüvis gibi tarihe not düştüğü için bu şiirler dönemin siyasetini iyi anlamak için de önem arz etmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise şairin divanında yer alan savaş, tarih, felsefi içerikli şiirleri ve geleneksel türler olan mersiye, methiye ve tasvirleri ele alınmıştır.

Bu çalışmamda yardımlarını benden esirgemeyen öncelikle fedakâr eşim Uzm. Öğr. Kübra Daş'a, eleştiri ve değerlendirmeleleriyle beni yönlendiren Prof. Dr. M. Faruk Toprak, Prof. Dr. Kemal Tuzcu, Doç. Dr. Zafer Ceylan hocalarıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ocak-2025
Dr. Fuat DAŞ